

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2026.3.11>

УДК 338.436.33:631.147:339.923(477:4-6ЄС)

JEL Classification: Q13, Q18, F15, O13

Надвиничний О.А.,
канд. екон. наук, старший викладач,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4200-6132>,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Nadvynychnyi O.A.,
cand.sc.(econ.), senior lecturer,
West Ukrainian National University, Ternopil

CURRENT PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN ECONOMIC AREA

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору України визначається одночасною дією воєнних, інституційних, ринкових та екологічних чинників. Порушення виробничої й транспортної інфраструктури, зміна географії збуту, посилення вимог до безпечності та простежуваності продовольства, а також поступове включення України до регуляторного простору Європейського Союзу змінюють критерії конкурентоспроможності аграрних виробників. За таких умов органічне виробництво набуває значення не вузького товарного сегмента, а напряду структурної перебудови аграрної економіки, у межах якого екологічні характеристики продукції поєднуються з процедурно підтвердженою якістю, ринковою довірою та спроможністю працювати у формалізованих ланцюгах постачання.

Економічна перспективність органічного сектору України зумовлена природно-ресурсною базою, значною роллю сільського господарства у формуванні експорту та географічною близькістю до найбільшого для українських операторів ринку збуту – Європейського Союзу. Водночас наявність земельного потенціалу не забезпечує автоматичного перетворення країни на постачальника продукції з високою часткою доданої вартості. Вирішальними стають інституційна якість сертифікації, простежуваність виробничих операцій, відокремлене зберігання партій, доступ до переробних потужностей, стабільність логістики та здатність виробника підтверджувати відповідність вимогам імпортера.

Повномасштабна війна змінила не лише обсяги ресурсів, доступних органічним операторам, а й саму структуру витрат і ризиків. Мінне та вибухове забруднення земель, руйнування складських і переробних потужностей, перебої електропостачання, дефіцит працівників, подорожчання фінансування та обмеження фізичного доступу інспекторів до виробничих ділянок впливають на собівартість, безперервність технологічного циклу й збереження сертифікаційного статусу. Відтак наукове завдання полягає у поєднанні євроінтеграційного, виробничо-економічного та воєнно-безпекового вимірів аналізу.

Проблематика розвитку органічного виробництва в умовах глобалізації висвітлена у працях С. Надвиничного, де систематизовано бар'єри формування органічного сектору, обґрунтовано необхідність інституційного впорядкування, державної підтримки й розширення ринків збуту [1]. Методологічно зазначений напрям пов'язаний із дослідженням економічного розвитку аграрної сфери регіонів України як системи взаємодії ресурсного, виробничого, експортного та інноваційного потенціалів [2]. Однак сучасна конфігурація органічного ринку потребує додаткового емпіричного оцінювання, яке враховувало б одночасно динаміку виробничої бази, товарну концентрацію експорту та воєнну вразливість операторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий дискурс щодо органічного виробництва в Україні охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів, зокрема: теоретичне осмислення органічного виробництва як складової сталого розвитку; аналіз динаміки органічних земель та операторів; оцінювання експортного потенціалу; дослідження державного регулювання; обґрунтування стратегій зміцнення позицій на міжнародному ринку тощо.

О. Аверчев та М. Нікітенко розглядають органічне виробництво в Україні крізь призму сучасного стану та перспектив розвитку, звертаючи увагу на необхідність упровадження елементів органічного землеробства, біологізації агротехнологій і формування стійких виробничих практик [3]. Л. Смолій та М. Мостов'як аналізують позиції України на ринку органічної агропродовольчої продукції ЄС, підкреслюючи, що український органічний експорт має значний потенціал розширення, однак стикається з бар'єрами сертифікації, структури експорту та доступу до ринку [4]. О. Корогод акцентує увагу на стратегіях розвитку органічного ринку України, зокрема на потребі збільшення виробництва, зміцнення міжнародних позицій і налагодження взаємодії між державою, бізнесом і громадськістю [5].

Важливий внесок у дослідження державного регулювання органічного сектору зробив Р. Логоша, який обґрунтовує потребу в організаційно-правових та економічних механізмах підтримки органічного ринку, розвитку системи контролю якості, інформаційної підтримки та фінансового стимулювання виробників [6]. У контексті кризових умов О. Фротер та А. Ревуцька розглядають органічне виробництво як інструмент сталого розвитку аграрної економіки України, наголошуючи на його адаптивності, інвестиційній привабливості та значенні для післявоєнного відновлення [7].

Іноземні дослідження дають змогу розглядати український органічний сектор у ширшому європейському контексті. Дж. Паулл аналізує стратегічну мету ЄС щодо збільшення частки органічних земель до 25 % до 2030 року [8]. А. Новак та А. Кобялка оцінюють значення органічного землеробства в ЄС із позицій сталого розвитку та порівняльної диференціації держав-членів [9]. Я. Голембевський досліджує зміни в імпорті органічної продукції до ЄС упродовж 2018–2023 рр., що має важливе значення для розуміння ринкового попиту, товарної структури імпорту та ролі третіх країн, зокрема України [10]. Д. Рей Вікаріо та співавтори доводять, що політика підтримки органічного землеробства має бути орієнтована не лише на розширення площ органічних угідь, а й на досягнення конкретних екологічних результатів [11].

Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо комплексно розкрито вплив повномасштабної війни на органічний сектор саме з позицій євроінтеграційної готовності. Наявні публікації переважно фіксують загальні кризові умови аграрного виробництва або оцінюють органічний сектор через експортні показники, однак меншою мірою враховують взаємозв'язок між воєнними ризиками, сертифікаційною відповідністю, простежуваністю продукції, репутацією країни походження та здатністю виробників інтегруватися у ринок ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є поглиблення теоретико-методичних засад і розроблення прикладних положень щодо розвитку органічного виробництва в Україні в умовах інтеграції до європейського економічного простору та тривалого воєнного впливу.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: уточнити економічну сутність органічного виробництва як складової сталого аграрного розвитку; систематизувати нормативно-інституційні вимоги Європейського Союзу до виробництва, сертифікації, маркування, контролю та простежуваності; здійснити динамічний і структурний аналіз виробничих та експортних показників органічного сектору України; визначити механізми впливу воєнних ризиків на його конкурентоспроможність; обґрунтувати стратегічні напрями розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічне виробництво за своєю економічною природою є не лише способом вирощування сільськогосподарської продукції без використання синтетичних агрохімікатів, а й цілісною системою господарювання, у межах якої економічні результати досягаються через поєднання екологічних, технологічних, соціальних та інституційних чинників. Його сутність полягає у формуванні такого виробничого циклу, який забезпечує збереження родючості ґрунтів, підтримку біорізноманіття, скорочення хімічного навантаження, раціональне використання ресурсів і виробництво продукції, що має підтверджену якість та походження.

У контексті сталого розвитку органічне виробництво виконує щонайменше три економічні функції. По-перше, воно забезпечує екологізацію виробничих процесів і зниження негативних зовнішніх ефектів аграрної діяльності. По-друге, формує продукцію з вищою ринковою вартістю, оскільки органічна сертифікація створює можливість отримання цінової премії. По-третє, сприяє диверсифікації аграрної економіки, розвитку малого й середнього фермерства, створенню локальних ланцюгів доданої вартості та зайнятості в сільській місцевості [3; 7].

Особливість органічного виробництва полягає в тому, що його конкурентоспроможність формується не лише на рівні собівартості, урожайності чи ціни реалізації, а й на рівні довіри до виробника, сертифікаційної відповідності, простежуваності продукції, репутації країни походження та стабільності інституційного середовища. Відтак органічний сектор є чутливим до якості державного регулювання, ефективності контролю, прозорості маркування та наявності системи незалежної сертифікації [6].

У ширшій економічній площині органічне виробництво може розглядатися як складова інноваційного розвитку аграрної сфери. У монографічному дослідженні С. Надвиничного економічний розвиток аграрної сфери регіонів України трактується як процес структурного оновлення, що має поєднувати ресурсний потенціал, інноваційні чинники, експортні можливості та регіональну спеціалізацію [2]. У цьому контексті органічне виробництво виступає одним із практичних інструментів

переходу від екстенсивної моделі використання земельних ресурсів до моделі якісного, екологічно відповідального та ринково орієнтованого агровиробництва.

Європейська «зелена» трансформація посилює значення органічного виробництва, оскільки воно прямо пов'язане з цілями скорочення використання пестицидів, зменшення втрат біорізноманіття, підвищення екологічної якості продовольства та переходу до більш стійких продовольчих систем. ЄС визначив орієнтир досягнення 25 % сільськогосподарських земель під органічним виробництвом до 2030 року, що перетворює органічний сектор на один із ключових напрямів Спільної аграрної політики та політики сталого споживання [8; 9].

Інтеграція України до європейського економічного простору вимагає не формального декларування органічного статусу продукції, а повної відповідності процедур виробництва, сертифікації, контролю, маркування та простежуваності вимогам ЄС. Базовим нормативним актом у цій сфері є Регламент ЄС 2018/848 про органічне виробництво та маркування органічної продукції. Він визначає принципи органічного виробництва, правила виробництва, вимоги до контролю, сертифікації, маркування, імпорту та діяльності операторів [12].

Нормативна логіка ЄС ґрунтується на тому, що органічна продукція повинна мати підтверджене походження та бути простежуваною на всіх етапах руху: від первинного виробництва до переробки, зберігання, транспортування, імпорту та реалізації кінцевому споживачу. Це означає, що для українських виробників ключовими стають не лише агротехнологічні вимоги, а й управлінські процедури документування, обліку, аудиту, контролю партій, лабораторного підтвердження, електронного сертифікування та взаємодії з контрольними органами.

Для органічного сектору України особливо важливими є такі групи європейських вимог: виробничі вимоги, що передбачають дотримання принципів органічного землеробства, заборону або обмеження використання синтетичних речовин, підтримання родючості ґрунтів, дотримання сівозмін і використання дозволених засобів захисту рослин; сертифікаційні вимоги, які забезпечують підтвердження відповідності оператора та продукції вимогам органічного законодавства через незалежний контроль; вимоги до маркування, що передбачають недопущення необґрунтованого використання позначення «органічний», зазначення органу контролю, походження сировини та відповідного логотипу; вимоги до імпорту, що передбачають підтвердження відповідності продукції, виробленої у третій країні, правилам ЄС; вимоги до простежуваності, які забезпечують можливість ідентифікувати шлях продукції від поля до кінцевого ринку [12].

Нормативне наближення України до права Європейського Союзу набуло нового етапу після ухвалення Верховною Радою України 30 червня 2026 року Закону України «Про державне регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (проект № 13204-1). Станом на 1 липня 2026 року офіційна картка законопроекту фіксувала його передання на підпис Президентові України, тому в науковому тексті недоцільно ототожнювати факт парламентського ухвалення з набранням законом чинності. Зміст акта спрямований на узгодження категорій продукції, процедур сертифікації, державного контролю, правил маркування та торгівлі з підходами Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/848 [13]. Відтак результативність нормативної гармонізації залежатиме не лише від формального оновлення законодавства, а й від своєчасного прийняття підзаконних актів, інституційної готовності компетентних органів і спроможності операторів виконувати нові вимоги.

Сучасний стан органічного виробництва в Україні характеризується суперечливим поєднанням значного потенціалу, експортної адаптивності та суттєвих кризових обмежень. До повномасштабної війни органічний сектор демонстрував поступове нарощування площ, кількості операторів і товарного асортименту. Водночас після 2022 року його розвиток почав визначатися не лише ринковими чинниками, а й воєнно-безпековими ризиками, втратою частини земель, логістичними ускладненнями, зростанням витрат і потребою у швидкій адаптації виробників.

За аналітичними даними, у 2024 році загальна площа органічних і перехідних земель в Україні становила близько 349,3 тис. га, що було менше порівняно з 2023 роком. При цьому площа сертифікованих органічних угідь оцінювалася приблизно у 320,2 тис. га. Така динаміка свідчить не про втрату стратегічного потенціалу органічного сектору, а про вплив воєнних чинників: тимчасової окупації частини територій, мінування земель, зміни логістики, обмеження доступу до ресурсів і зростання операційних витрат [7].

Кількість органічних операторів також зазнала змін, однак сектор зберіг інституційну спроможність. За даними аналітичних досліджень органічного ринку, у 2024 році було сертифіковано 436 органічних операторів, а експорт органічної продукції з України становив 243 тис. т на суму 141 млн дол. США [14]. Значення цих показників полягає в тому, що органічний сектор, попри війну, зберіг експортну функцію та здатність виконувати контрактні зобов'язання.

Товарна структура українського органічного виробництва залишається переважно сировинною. У ній домінують зернові, олійні та бобові культури, що формують основну частку сертифікованих площ і експорту [7]. Така спеціалізація має подвійний ефект. З одного боку, вона забезпечує Україні сталі позиції на європейському ринку, оскільки зернові та олійні культури є ліквідними, стандартизованими й

відносно простими для включення в міжнародні ланцюги постачання. З іншого боку, сировинна модель обмежує додану вартість, яка могла б залишатися в Україні через переробку, пакування, брендовану реалізацію та прямий доступ до кінцевого споживача.

Ринок ЄС є ключовим зовнішнім напрямом для української органічної продукції. Дослідження Л. Смолій та М. Мостов'яка підтверджує, що Україна посідає помітне місце у структурі органічного імпорту ЄС, а її конкурентні переваги формуються завдяки географічній близькості, виробничому потенціалу, розвитку сертифікаційної системи та партнерським зв'язкам із європейськими контрагентами [4]. У 2024 році, за аналітичними даними, 93 % органічного експорту України було спрямовано до Європи, зокрема 84 % до країн ЄС [14; 15]. Це підтверджує, що європейський ринок є не периферійним, а системоутворювальним для органічного сектору України.

Емпіричне оцінювання динаміки органічного сектору здійснено на основі вторинних статистичних даних за 2020–2025 роки. Інформаційну базу сформовано з результатів оперативного моніторингу іноземних органів сертифікації, аналітичних матеріалів OrganicInfo.ua та даних Системи контролю та експертного супроводу торгівлі Європейської Комісії (Trade Control and Expert System, TRACES). Для оцінювання виробничої бази використано показники площі органічних і перехідних земель та кількості операторів за 2020–2024 роки, а для аналізу зовнішньоторговельних позицій – обсяги, частки та товарну структуру поставок до Європейського Союзу за 2020–2025 роки [14–22].

Динаміка виробничої бази була нерівномірною. Площа земель, сертифікованих відповідно до вимог органічного законодавства Європейського Союзу та/або Національної органічної програми Сполучених Штатів Америки, скоротилася з 462,2 тис. га у 2020 році до 349,3 тис. га у 2024 році, або на 24,4 %. Кількість операторів за відповідний період зменшилася із 549 до 436 одиниць, тобто на 20,6 %. Найнижче значення площі зафіксовано у 2022 році – 263,6 тис. га, тоді як її збільшення до 471,2 тис. га у 2023 році відображало не лише відновлення господарської діяльності, а й актуалізацію сертифікаційного обліку. Відтак, такі зміни не можна пояснювати винятково фізичним розширенням або скороченням землекористування [21; 22].

Зовнішньоторговельна динаміка не була прямо пропорційною зміні виробничої бази, а обсяг поставок органічної продукції з України до Європейського Союзу становив 217,2 тис. т у 2020 році, 189,2 тис. т у 2021 році, 219,1 тис. т у 2022 році, 173,7 тис. т у 2023 році та 203,9 тис. т у 2024 році. У 2025 році він зменшився до 174,7 тис. т, або на 14,3 % порівняно з попереднім роком. Частка України у сукупному органічному імпорті Європейського Союзу знизилася із 7,73 % у 2024 році до 5,87 % у 2025 році, унаслідок чого країна перемістилася з третього на п'яте місце серед держав походження органічного імпорту [18–20].

Структурний аналіз підтверджує збереження високої товарної концентрації. Коефіцієнт концентрації двох найбільших товарних груп (CR_2), до яких належать зернові та олійні й білкові культури, зменшився з 83,59 % у 2020 році до 77,10 % у 2025 році. Коефіцієнт концентрації трьох найбільших груп (CR_3), який додатково враховує фрукти й горіхи, знизився з 91,66 % до 88,69 %. Певне послаблення концентрації не змінило сировинної спрямованості експорту, позаяк майже дев'ять десятих поставок і надалі припадають на три укрупнені товарні групи [19; 20].

Отримані результати засвідчують асиметрію між виробничими та експортними показниками. Скорочення сертифікованої площі й кількості операторів не спричинило пропорційного зменшення поставок до Європейського Союзу, що можна пояснити концентрацією експорту у фінансово й організаційно стійкіших операторів, зміною структури товарних потоків та адаптацією логістичних маршрутів. Водночас скорочення обсягів і ринкової частки у 2025 році свідчить, що відновлення 2024 року не набуло стійкого характеру. Узагальнення відповідних показників подано в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка виробничих та експортних показників органічного сектору України у 2020–2025 роках

Рік	Площа органічних і перехідних земель, тис. га	Кількість органічних операторів, од.	Поставки до ЄС, тис. т	Частка України, %	Місце	CR_2 , %	CR_3 , %
2020	462,2	549	217,2	7,77	4	83,59	91,66
2021	422,3	528	189,2	6,59	5	78,54	90,62
2022	263,6	462	219,1	8,03	3	82,18	90,91
2023	471,2	481	173,7	7,01	5	81,04	92,09
2024	349,3	436	203,9	7,73	3	79,35	90,40
2025	н/д	н/д	174,7	5,87	5	77,10	88,69

Примітка. н/д – зіставні підсумкові дані за 2025 рік у відкритих джерелах станом на 01.06.2026 не оприлюднено. CR_2 відображає сукупну частку зернових та олійних і білкових культур; CR_3 додатково враховує фрукти й горіхи.

Джерело: сформовано та розраховано автором за даними OrganicInfo.ua та Європейської Комісії [18–22]

Важливим показником розвитку органічного виробництва в Україні є не лише обсяги виробництва та реалізації органічної продукції, а й динаміка площ земель, залучених до органічного та перехідного виробництва, а також кількість суб'єктів, які здійснюють органічну діяльність. Зміни цих показників дають змогу оцінити масштаби поширення органічного землеробства, темпи трансформації традиційного виробництва в органічне та рівень залучення виробників до відповідного сегмента агропродовольчого ринку. У цьому контексті доцільно простежити їх динаміку за 2020–2024 роки, що дозволяє виявити основні тенденції розвитку органічного сектору України (рис. 1).

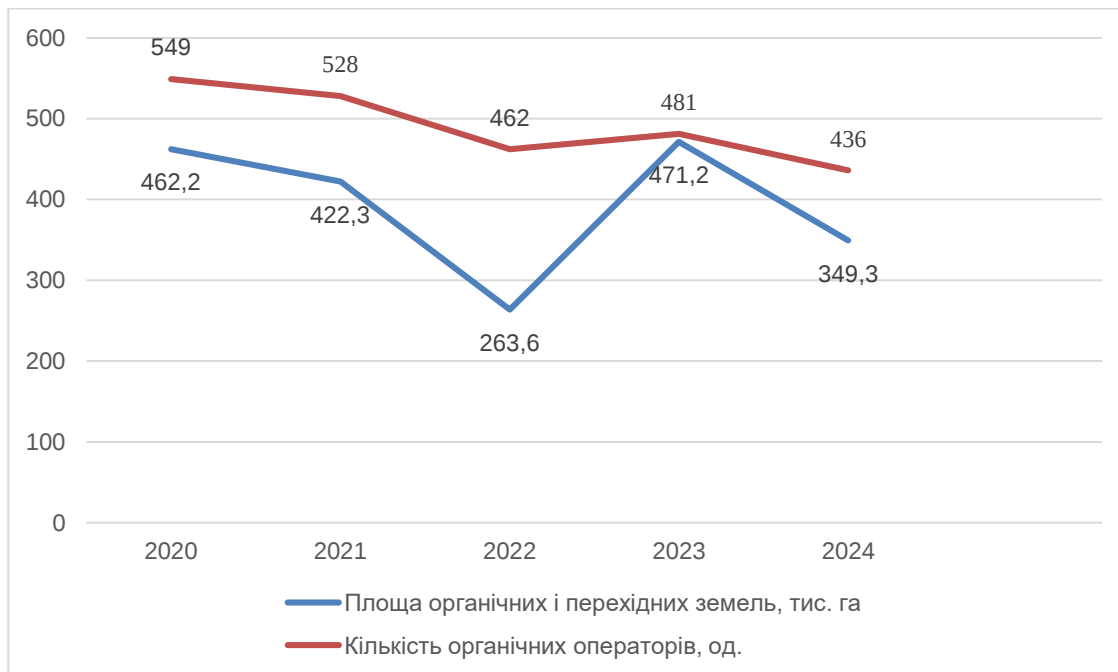

Рис. 1. Динаміка площ органічних і перехідних земель і кількості органічних операторів у 2020–2024 роках

Джерело: [21]

Повномасштабна війна істотно змінила умови функціонування органічного виробництва в Україні, оскільки вплинула не лише на фізичну доступність земельних ресурсів, а й на всю економічну архітектуру органічного сектору: виробничі цикли, логістику, сертифікацію, експортні контракти, енергозабезпечення, кадровий потенціал, інвестиційну активність і довіру зовнішніх контрагентів. Якщо у довоєнний період ключовими обмеженнями органічного виробництва були недостатній розвиток внутрішнього ринку, висока вартість сертифікації, обмежена державна підтримка та сировинний характер експорту, то після 2022 року до них додалися ризики безпеки, територіальної втрати виробничих потужностей, мінного забруднення, руйнування інфраструктури та нестабільності каналів збуту.

Першим і найгострішим викликом є втрата або обмеження доступу до сільськогосподарських земель. Для органічного виробництва земля є не лише основним виробничим ресурсом, а й носієм сертифікаційного статусу, оскільки органічність продукції прямо залежить від історії землекористування, відсутності заборонених речовин, дотримання перехідного періоду, простежуваності технологічних операцій та належного документування. Тому тимчасова окупація територій, мінування, забруднення вибухонебезпечними предметами, пошкодження меліоративних систем і неможливість проведення польових робіт створюють для органічного сектору не лише виробничі, а й сертифікаційно-правові наслідки. За даними FAO, у 2024 році 18 % рослинницьких підприємств в Україні та 38 % підприємств у прифронтових регіонах повідомляли про вплив мін і нерозірваних боєприпасів на поля; у Херсонській області про таке забруднення повідомили 94 % рослинницьких виробників [16].

Для органічних виробників проблема мінного та вибухового забруднення має подвійний характер. З одного боку, вона фізично унеможливорює обробітку земель, збирання врожаю, доступ інспекторів, транспортування продукції та проведення лабораторного моніторингу. З іншого боку, вона ставить питання про подальше підтвердження органічного статусу ділянок, які тривалий час перебували в зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. У післявоєнний період такі землі потребуватимуть не лише гуманітарного розмінування, а й агроекологічного аудиту, хімічного аналізу ґрунтів, оцінювання ризиків забруднення важкими металами, залишками вибухових речовин,

паливно-мастильними матеріалами та іншими токсичними компонентами. У цьому контексті органічне виробництво не може автоматично відновлюватися на деокупованих територіях без процедури повторної оцінки екологічної придатності земель і відповідності вимогам органічної сертифікації.

Другим викликом є руйнування виробничої, складської, енергетичної та логістичної інфраструктури. Органічне виробництво особливо залежить від збереження партійної ідентичності продукції, відокремленого зберігання органічної та неорганічної сировини, належного пакування, транспортування, документального супроводу та контролю всіх операцій. Руйнування елеваторів, складів, холодильних потужностей, доріг, мостів, портової інфраструктури й енергетичних об'єктів порушує цілісність органічного ланцюга вартості. За оцінками Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review, прямі пошкодження аграрної техніки оцінювалися у 5,8 млрд дол. США, пошкоджені або викрадені ресурси й продукція – у 1,97 млрд дол. США, пошкодження складських потужностей – у 1,8 млрд дол. США, а загальні втрати аграрного сектору – у 69,8 млрд дол. США [17].

Особливо суттєвими для органічного сектору є втрати, пов'язані зі зменшенням виробництва однорічних культур, оскільки саме зернові, олійні та бобові культури формують основу українського органічного експорту. У звіті Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review зазначено, що втрати від зниження виробництва однорічних культур становили 34,3 млрд дол. США, тобто 49,2 % усіх втрат аграрного сектору; при цьому скорочення виробництва пояснюється як зменшенням площ обробітку, так і змінами у виробничих технологіях, спричиненими війною [17]. Для органічних виробників це означає не лише падіння валового виробництва, а й зростання ризику невиконання довгострокових експортних контрактів, втрату частини ринкових позицій, необхідність перегляду сівозмін і підвищення собівартості кожної сертифікованої тонни продукції.

Третім викликом є логістична нестабільність та подорожчання експорту. До повномасштабної війни значна частина української аграрної продукції експортувалася морськими шляхами, що забезпечувало відносно нижчу вартість транспортування масових культур. Воєнне блокування портів, ризики для судноплавства, перевантаження західних прикордонних переходів, складність залізничної логістики та потреба у диверсифікації маршрутів підвищили витрати експортерів. Для органічної продукції логістична проблема має додаткову специфіку: потрібно забезпечити не лише доставку, а й недопущення змішування органічної та неорганічної продукції, збереження документального ланцюга, контроль партій, належні умови зберігання й відповідність вимогам імпортера. Тому логістичні збої прямо впливають на вартість сертифікованої продукції, її конкурентоспроможність і репутаційну надійність українського постачальника.

Водночас органічний сектор демонструє здатність до адаптації. За даними OrganicInfo.ua, у 2024 році український органічний експорт зріс до 243 тис. т на суму 141 млн дол. США; часткове відновлення водного транспорту дозволило знизити логістичні витрати, а окремі українські компанії почали зменшувати залежність від посередників через створення власних представництв у країнах ЄС. Крім того, Україна у 2024 році зміцнила позиції на ринку ЄС, піднявшись із п'ятого на третє місце серед найбільших постачальників органічної продукції до ЄС; обсяги експорту до ЄС зросли на 17,4 % і становили 203,9 тис. т, або 7,7 % усіх органічних імпортних поставок до ЄС [16].

Четвертим викликом є енергетична нестабільність, яка стала одним із найбільш відчутних чинників воєнного тиску на аграрне виробництво. Органічний сектор залежить від електроенергії не лише на етапі первинного виробництва, а й у процесах очищення, сушіння, охолодження, зберігання, пакування, лабораторного контролю та переробки. Масовані атаки на енергетичну інфраструктуру спричиняють простой обладнання, порушення температурних режимів, зростання витрат на генератори й паливо, а також зниження передбачуваності виробничих графіків. За даними FAO, відключення електроенергії упродовж останніх трьох місяців 2024 року зачепили 81 % аграрних підприємств в Україні та 88 % підприємств у прифронтових областях, що призвело до зростання витрат, втрати доходів і операційних збоїв [16].

Для органічного виробництва енергетичний ризик має стратегічне значення ще й тому, що розвиток органічної переробки, яка є необхідною умовою переходу від сировинного експорту до продукції з вищою доданою вартістю, потребує стабільного енергозабезпечення. Без автономних джерел енергії, енергоефективних технологій, резервних систем живлення та локальних рішень на основі біоенергетики або відновлюваних джерел енергії органічна переробка залишатиметься вразливою до воєнних атак. Отже, енергетична автономізація органічних підприємств має розглядатися не як додатковий екологічний елемент, а як складова економічної безпеки органічного сектору.

П'ятим викликом є зростання виробничих витрат і фінансова вразливість виробників. Війна спричинила подорожчання пального, добрив, насіння, засобів біологічного захисту, логістики, страхування, кредитних ресурсів і сертифікаційних процедур. Для органічних виробників це особливо важливо, оскільки їхня виробнича модель зазвичай передбачає більшу залежність від спеціалізованих технологій, сертифікованих ресурсів, дорадчого супроводу та ручної або більш трудомісткої праці. У звіті Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review втрати від зростання виробничих витрат

оцінено у 4,4 млрд дол. США, а втрати через зниження внутрішніх цін внаслідок експортних порушень – у 24,1 млрд дол. США [17].

Шостим викликом є кадровий дефіцит і трансформація людського капіталу сільських територій. Мобілізація, вимушена міграція, переміщення населення, втрата працівників, зниження доступності сезонної робочої сили та психологічне виснаження сільського населення ускладнюють виконання технологічних операцій, які в органічному виробництві часто є більш трудомісткими, ніж у традиційній аграрній моделі. За даними FAO, дефіцит робочої сили є значним проблемним чинником для аграрних підприємств і зачіпає 69,6 % виробників [16]. Для органічного сектору це означає підвищення ризику порушення технологічної дисципліни, зниження якості контролю на рівні поля, ускладнення ведення документації, проведення вибіркового збирання, сортування, первинної обробки та підготовки продукції до сертифікованого продажу.

Сьомим викликом є ускладнення процедур сертифікації, аудиту та контролю. Органічна сертифікація передбачає регулярну перевірку виробничих ділянок, технологічних операцій, складських приміщень, документів, партій продукції та ланцюгів постачання. В умовах війни частина територій є недоступною або небезпечною для інспекторів, а підприємства можуть мати обмежений доступ до документів, складів, польових журналів, лабораторій або транспортних маршрутів. Це створює ризики затримки сертифікаційних процедур, подорожчання аудиту, потреби в додаткових доказах відповідності та підвищення транзакційних витрат. Для зменшення таких ризиків доцільним є розвиток цифрових інструментів документування: електронних журналів операцій, геоприв'язаних фотофіксацій, супутникового моніторингу, цифрових сертифікатів, електронного обліку партій та інтеграції з європейськими системами простежуваності.

Восьмим викликом є ризик втрати репутаційної довіри до країни походження. Європейський органічний ринок є високочутливим до питань якості, безпеки, простежуваності та регуляторної доброчесності. Воєнні умови можуть формувати у зовнішніх контрагентів додаткові побоювання щодо стабільності поставок, можливості контролю виробництва, ризику забруднення, дотримання контрактів та повноти документації. Тому для України важливо підтримувати не лише фактичну якість органічної продукції, а й міжнародну репутацію органічного сектору. У цьому контексті особливого значення набувають прозорість сертифікаційних процедур, комунікація з імпортерами, участь у міжнародних виставках, створення представництва у ЄС, публічні звіти про стан сектору та активна взаємодія з європейськими контрольними органами.

Дев'ятим викликом є регіональна асиметрія воєнного впливу. Органічне виробництво в Україні розміщене нерівномірно, а воєнні ризики мають виразний територіальний характер. Прифронтові, деокуповані та прикордонні регіони стикаються з мінною небезпекою, руйнуванням інфраструктури, обстрілами, дефіцитом працівників і високими витратами на безпеку. Відносно безпечніші західні та центральні регіони мають більше можливостей для релокації бізнесу, розвитку переробки, залучення інвестицій, формування логістичних вузлів і коопераційних мереж. Така асиметрія потребує диференційованої державної політики: для одних регіонів пріоритетом має бути відновлення доступу до землі й розмінування, для інших – розвиток переробки, експортної логістики та органічних кластерів.

Вплив війни на органічний сектор України можна подати як систему взаємопов'язаних ризиків (табл. 2).

З огляду на зазначене, воєнні виклики не можна розглядати як тимчасовий зовнішній фон розвитку органічного виробництва. Вони стали структурним чинником, який має бути інтегрований у стратегію органічного сектору, державну аграрну політику та євроінтеграційне планування. Йдеться про необхідність переходу від звичайної моделі підтримки органічного виробника до моделі воєнної та післявоєнної стійкості й здатності до відновлення органічного сектору, яка має включати безпечний доступ до земель, екологічну реабілітацію ґрунтів, енергетичну автономізацію, страхування ризиків, цифрову простежуваність, логістичну диверсифікацію, фінансову підтримку переходу до органічного виробництва та розвиток переробки.

Розвиток органічного виробництва в Україні стримується низкою взаємопов'язаних бар'єрів, які мають як довоєнну, так і воєнну природу. Частина з них була характерна для органічного сектору ще до 2022 року: недостатній рівень державної підтримки, нерозвиненість внутрішнього ринку, обмежена номенклатура органічної продукції, слабка інфраструктура збуту та переробки, недостатня обізнаність споживачів [6]. Водночас повномасштабна війна значно посилила ці обмеження.

Першим системним бар'єром є воєнно-безпекові ризики. Вони охоплюють втрату доступу до частини земель, мінування, забруднення ґрунтів, пошкодження інфраструктури, зростання вартості енергоресурсів і необхідність додаткових витрат на безпеку виробничих процесів. Для органічного виробництва ці ризики особливо вагомі, оскільки сертифікаційний статус земель, чистота виробничого середовища та контроль походження продукції мають визначальне значення [7; 16].

Другим бар'єром є логістична нестабільність. Органічний експорт залежить від своєчасної доставки, збереження партійної ідентичності, документального супроводу та виконання контрактних термінів. Порушення логістичних маршрутів збільшує витрати, ускладнює доступ до європейських

покупців і знижує передбачуваність поставок. Особливо чутливими до логістики є масові сировинні культури, де транспортна складова має значну питому вагу у структурі вартості [7; 17].

Таблиця 2

Вплив війни на органічний сектор України

Група воєнних викликів	Економічний механізм впливу	Наслідки для органічного виробництва	Необхідна управлінська реакція
Мінування та забруднення земель	Втрата доступу до виробничого ресурсу, зростання витрат на відновлення	Неможливість обробітку, ризик втрати органічного статусу, потреба в повторній екологічній оцінці	Розмінування, агроекологічний аудит, лабораторний моніторинг ґрунтів
Руйнування інфраструктури	Втрата складів, техніки, доріг, портових і енергетичних об'єктів	Порушення зберігання, переробки, транспортування, партійної ідентичності	Відновлення інфраструктури, підтримка логістичних вузлів, гранти на обладнання
Логістична нестабільність	Подорожчання транспортування, зміна маршрутів, затримки експорту	Зниження конкурентоспроможності, ризик невиконання контрактів	Диверсифікація маршрутів, представництва у ЄС, розвиток дунайської та залізничної логістики
Енергетичні атаки	Перебої електропостачання, зростання витрат на генерацію	Збої сушіння, охолодження, пакування, переробки	Енергетична автономізація, біоенергетика, резервне живлення
Кадровий дефіцит	Мобілізація, міграція, нестача сезонних працівників	Порушення технологічних операцій, зниження якості контролю	Дорадництво, навчання, кооперація, механізація трудомістких процесів
Фінансова нестабільність	Дорожчання кредитів, ресурсів, страхування, сертифікації	Скорочення інвестицій, відмова від переходу до органічного виробництва	Компенсація сертифікації, пільгове кредитування, гарантійні та страхові інструменти
Ускладнення сертифікації	Обмежений доступ інспекторів, складність аудиту	Ризик затримки сертифікатів, зростання транзакційних витрат	Електронна документація, дистанційна доказова підтримка, цифрова простежуваність

Джерело: розроблено автором на основі [14-22]

Третім бар'єром є висока вартість сертифікації, контролю та лабораторного підтвердження. Для малих і середніх виробників витрати на сертифікацію, аудит, ведення документації, аналіз залишків, підтвердження відповідності та супровід експорту можуть бути суттєвим фінансовим навантаженням. Це обмежує входження нових операторів до органічного сектору та зменшує стимули до переходу від традиційного до органічного виробництва [6].

Четвертим бар'єром є недостатній розвиток внутрішнього ринку. В Україні органічна продукція досі сприймається значною частиною споживачів як продукція преміального сегмента. Нижча купівельна спроможність населення, недостатня обізнаність щодо переваг органічної продукції, слабка представленість у регіональних торговельних мережах і нерозвиненість публічних закупівель органічних продуктів обмежують внутрішній попит [5; 6].

П'ятим бар'єром є переважно сировинна модель експорту. Вона дає змогу підтримувати обсяги поставок, однак не забезпечує достатнього рівня доданої вартості. Експорт зернових, олійних і бобових культур є важливим для валютних надходжень, але стратегічно перспективнішою є модель, яка передбачає переробку органічної сировини в органічні крупи, борошно, олію, білкові концентрати, заморожені ягоди, соки, пюре, готові харчові продукти та іншу продукцію з вищою маржинальністю [4; 7].

Шостим бар'єром є інституційна фрагментарність підтримки. Р. Логоша зазначає, що державне регулювання органічного ринку потребує поєднання організаційно-правового та економічного механізмів: контролю якості, інформаційної підтримки, фінансового сприяння, компенсацій, страхування, податкових стимулів і програм розвитку [6]. Без системної політики органічний сектор розвиватиметься нерівномірно, а його потенціал залишатиметься реалізованим лише частково.

Стратегічні перспективи органічного виробництва в Україні мають визначатися не лише завданням збільшення площ органічних земель, а насамперед завданням підвищення якості інтеграції у європейські ланцюги вартості. З огляду на це, доцільно виокремити кілька пріоритетних напрямів.

Першим напрямом є гармонізація законодавства та інституційне зміцнення системи контролю. Україна має забезпечити повну сумісність національної системи органічного виробництва з європейськими вимогами. Це передбачає прозорі реєстри операторів, належну акредитацію органів сертифікації, контроль маркування, боротьбу з фальсифікацією та впровадження цифрових механізмів простежуваності [13; 15].

Другим є розвиток органічної переробки. Саме переробка здатна змінити позицію України з постачальника органічної сировини на експортера продукції з вищою доданою вартістю. Це передбачає інвестиції у млини, олійниці, лінії заморожування ягід, сушіння фруктів, виробництво органічних снеків, дитячого харчування, продуктів бджільництва, лікарської сировини та готових харчових продуктів [4; 5].

У сучасних умовах важливим є третій напрям – цифровізація простежуваності. Для ринку ЄС важливою є не лише якість продукції, а й доказовість її походження. Тому українським виробникам необхідно впроваджувати цифровий облік земельних ділянок, партій продукції, технологічних операцій, сертифікаційних документів, лабораторних висновків і логістичних маршрутів. Така цифровізація зменшує ризики невідповідності, підвищує довіру покупців і спрощує аудит.

Четвертий напрям – державна та грантова підтримка переходу до органічного виробництва. Перехідний період є фінансово складним, оскільки виробник уже несе витрати на органічні технології, але ще не завжди може реалізовувати продукцію як сертифіковану органічну. Тому доцільними є компенсація частини сертифікаційних витрат, підтримка дорадництва, пільгове кредитування, страхування ризиків, гранти на переробку та підтримка малих фермерів [6; 7].

П'ятий напрям – розвиток внутрішнього ринку органічної продукції. Зниження надмірної експортної залежності потребує формування стабільного внутрішнього попиту. До інструментів такого розвитку належать інформаційні кампанії, популяризація державного логотипу органічної продукції, включення органічних продуктів до системи шкільного харчування, розвиток фермерських магазинів, електронних каналів збуту та публічних закупівель.

Шостий напрям – регіональна спеціалізація та органічні кластери. Органічне виробництво доцільно розвивати з урахуванням природно-кліматичних, логістичних і виробничих особливостей регіонів. Органічні кластери можуть поєднувати виробників, переробників, сертифікаційні структури, наукові установи, логістичних операторів і місцеві громади. Такий підхід відповідає логіці регіонального розвитку аграрної сфери, у якій економічне зростання формується через поєднання ресурсного потенціалу, спеціалізації, інновацій та експортної спроможності [2, с. 206-225].

Сьомий напрям – формування системи воєнної та післявоєнної стійкості й здатності до відновлення органічного сектору. Вона має включати розмінування та екологічну реабілітацію земель, страхування воєнних ризиків, резервні логістичні маршрути, автономне енергозабезпечення, цифрову доказову базу для сертифікації, підтримку релокованих виробників, відновлення пошкоджених складських і переробних потужностей, а також спеціальні програми для прифронтових і деокупованих територій. Саме цей напрям є ключовою умовою збереження довіри європейських імпортерів до української органічної продукції в умовах тривалої нестабільності.

Висновки з проведеного дослідження. Емпіричний аналіз засвідчив суперечливу динаміку сектору. У 2020–2024 роках площа органічних і перехідних земель зменшилася приблизно на 24,4 %, а кількість операторів – на 20,6 %. Водночас поставки української органічної продукції до Європейського Союзу характеризувалися нестабільною динамікою: після зростання у 2024 році, натомість у 2025 році їх обсяги скоротилися, а частка України в органічному імпорті ЄС знизилася до 5,87 %. Отже, позитивна динаміка експорту у 2024 році не набула стійкого характеру, що актуалізує необхідність подальшої диверсифікації географічної структури експорту, розширення товарного асортименту та оптимізації логістичних маршрутів з метою підвищення стійкості позицій України на міжнародному ринку органічної продукції.

Товарна структура експорту залишається надмірно зосередженою на сировинних групах. Попри певне зменшення коефіцієнтів концентрації порівняно з 2020 роком, якісної зміни експортної моделі не відбулося. Тому нарощування площ без розвитку переробки не забезпечить поліпшення позицій України в європейських ланцюгах доданої вартості.

Воєнний вплив набув системного характеру. Мінне забруднення земель, руйнування активів, енергетичні обмеження, дефіцит працівників, логістичні витрати та ускладнення інспекцій безпосередньо впливають на собівартість, сертифікаційну безперервність і надійність контрактного виконання. Державна політика має бути територіально диференційованою: для прифронтових і деокупованих територій першочерговими є розмінування, агроекологічне обстеження та відновлення базової інфраструктури; для відносно безпечніших регіонів – розвиток переробки, логістичних вузлів, кластерної кооперації та експортних сервісів.

Література

1. Надвиничний С., Надвиничний О. Проблеми розвитку органічного виробництва в умовах глобалізації та шляхи їх вирішення. *World science: problems, prospects and innovations : abstracts of the 5th International scientific and practical conference* (Toronto, 27-29 January 2021). Toronto, Canada : Perfect Publishing, 2021. С. 866-871. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-world-science-problems-prospects-and-innovations-27-29-yanvarya-2021-goda-toronto-kanada-arhiv/> (дата звернення: 24.04.2026).

2. Надвиничний С. А. Економічний розвиток аграрної сфери регіонів України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль : Економічна думка THEU, 2018. 344 с.
3. Аверчев О. В., Нікітенко М. П. Органічне виробництво в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Таєрійський науковий вісник*. 2024. № 136. Ч. 1. С. 12-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.1.2>
4. Smolii L., Mostoviyak M. Ukraine in the markets of organic agri-food products of the European Union: Analytics, trends, and prospects. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31. № 1. P. 54-63. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401054>
5. Корогод О. М. Стратегії розвитку органічного ринку в Україні: шляхи збільшення виробництва та зміцнення позицій на міжнародному ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-114>
6. Логоша Р. В. Стан та особливості державного регулювання ринку органічної продукції в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 10. С. 223-231. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-223-231>
7. Фротер О., Ревуцька А. Органічне виробництво як інструмент сталого розвитку аграрної економіки України в кризових умовах. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 82. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-164>
8. Paull J. Organic Agriculture in Europe: EU Sets Goal of Growing Organic Farmland from 10% to 25% by 2030. *European Journal of Agriculture and Food Sciences*. 2024. Vol. 6. № 1. P. 26-31. DOI: <https://doi.org/10.24018/ejfood.2024.6.1.769>
9. Nowak A., Kobińska A. The significance of organic farming in the European Union from the perspective of sustainable development. *Economics and Environment*. 2024. Vol. 88. № 1. P. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.34659/eis.2024.88.1.710>
10. Gołębiewski J. Changes in the Import of Organic Products to the European Union Between 2018 and 2023. *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*. 2024. Vol. XXVI. № 4. P. 58-70. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.348669>
11. Do organic farming policies need to be more target-oriented to achieve sustainability? / Rey Vicario D., Kremmydas D., Baldoni E., Ciaian P., Tillie P. *Journal of Environmental Management*. 2025. Vol. 394. Article 127342. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.127342>
12. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products. *European Commission*. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj/eng> (дата звернення: 26.05.2026).
13. Проект Закону про державне регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, реєстр. № 13204-1. *Верховна Рада України*. 2026. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56297> (дата звернення: 02.07.2026).
14. Ukraine: Impact of the war on agricultural enterprises: findings of a nationwide survey, October–November 2024. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4060/cd6216en>.
15. EU imports of organic agri-food products: Analytical brief. *European Commission*. 2025. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2025-05/analytical-brief-7-eu-organic-imports-brief_en.pdf (дата звернення: 26.05.2026).
16. Structure and Geography of Ukraine's Organic Exports in 2024. *OrganicInfo.ua*. 2025. URL: <https://organicinfo.ua/en/news/ua-organic-export-2024/> (дата звернення: 27.05.2026).
17. Neyter R., Tomson A., Nivievskiy O. Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review. Kyiv School of Economics; World Bank, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074642129/pdf/P180198-405a6aea-dcd5-4926-9724-151419507961.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).
18. EU imports of organic agri-food products: key developments in 2024. Analytical Brief No. 7. Brussels : European Commission, 2025. 19 p. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2025-05/analytical-brief-7-eu-organic-imports-brief_en.pdf (дата звернення: 28.05.2026).
19. EU imports of organic agri-food products: key developments in 2025. Analytical Brief No. 16. Brussels : European Commission, 2026. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/dab6ffa1-b03c-47b7-96ee-a6fcd2a16a50_en?filename=agri-analytical-brief-16-organic-imports-in-2025_en.pdf (дата звернення: 28.05.2026).
20. EU imports of organic agri-food products: data tables, 2018–2025. Brussels : European Commission, 2026. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/c0f05cbd-e63f-4382-8b59-38d04aa88afb_en?filename=agri-analytical-brief-16-organic-imports-data-tables_en.xlsx (дата звернення: 29.05.2026).
21. Площі під органічним виробництвом 2016–2024. *OrganicInfo.ua*. 2025. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-land-2016-2024/> (дата звернення: 29.05.2026).

22. Кількість органічних операторів 2016–2024. *OrganicInfo.ua*. 2025. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-operators-2016-2024/> (дата звернення: 29.05.2026).

References

1. Nadvynychnyi, S. and Nadvynychnyi, O. (2021), "Problems of organic production development under globalization and ways of their solution", *World science: problems, prospects and innovations : abstracts of the 5th International Scientific and Practical Conference* (Toronto, 27-29 January 2021), Perfect Publishing, Toronto, Canada, pp. 866-871, available at: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-world-science-problems-prospects-and-innovations-27-29-yanvarya-2021-goda-toronto-kanada-arhiv/> (access date April 24, 2026).
2. Nadvynychnyi, S.A. (2018), *Ekonomichnyi rozvytok ahraryoi sfery rehioniv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economic development of the agrarian sector of the regions of Ukraine under globalization: theory, methodology, practice], monograph, Ekonomichna dumka TNEU, Ternopil, Ukraine, 344 p.
3. Averchev, O.V. and Nikitenko, M.P. (2024), "Organic production in Ukraine: current state and development prospects", *Tavriiskyi naukovyi visnyk*, no. 136, part 1, pp. 12-22, DOI: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.1.2>
4. Smolii, L. and Mostoviyak, M. (2024), "Ukraine in the markets of organic agri-food products of the European Union: Analytics, trends, and prospects", *Ekonomika APK*, Vol. 31, no. 1, pp. 54-63, DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401054>
5. Korohod, O.M. (2024), "Development strategies for the organic market in Ukraine: ways to increase production and strengthen positions in the international market", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 61, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-114>
6. Lohosha, R.V. (2024), "State and features of state regulation of the organic products market in Ukraine", *Biznes Inform*, no. 10, pp. 223-231, DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-223-231>
7. Froter, O. and Revutska, A. (2025), "Organic production as a tool for sustainable development of Ukraine's agrarian economy under crisis conditions", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 82, pp. 94-100, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-164>
8. Paull, J. (2024), "Organic Agriculture in Europe: EU Sets Goal of Growing Organic Farmland from 10% to 25% by 2030", *European Journal of Agriculture and Food Sciences*, Vol. 6, no. 1, pp. 26-31, DOI: <https://doi.org/10.24018/ejfood.2024.6.1.769>
9. Nowak, A. and Kobińska, A. (2024), "The significance of organic farming in the European Union from the perspective of sustainable development", *Economics and Environment*, Vol. 88, no. 1, pp. 1-15, DOI: <https://doi.org/10.34659/eis.2024.88.1.710>
10. Gołębiowski, J. (2024), "Changes in the Import of Organic Products to the European Union Between 2018 and 2023", *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*, Vol. XXVI, no. 4, pp. 58-70, DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.348669>
11. Rey Vicario, D., Kremmydas, D., Baldoni, E. et al. (2025), "Do organic farming policies need to be more target-oriented to achieve sustainability?", *Journal of Environmental Management*, Vol. 394, Article 127342, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.127342>
12. European Commission (2025), EU imports of organic agri-food products: Analytical brief, available at: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2025-05/analytical-brief-7-eu-organic-imports-brief_en.pdf (access date May 26, 2026).
13. European Parliament and the Council of the European Union (2018), Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products, available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj/eng> (access date May 26, 2026).
14. OrganicInfo.ua (2025), "Structure and Geography of Ukraine's Organic Exports in 2024", available at: <https://organicinfo.ua/en/news/ua-organic-export-2024/> (access date May 27, 2026).
15. Verkhovna Rada Ukrainy (2025), "Draft Law on State Regulation of Organic Production, Circulation and Labelling of Organic Products", Registration no. 13204-1, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56297> (access date May 27, 2026).
16. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2025), Ukraine: Impact of the war on agricultural enterprises: findings of a nationwide survey, October–November 2024, FAO, Rome, Italy, DOI: <https://doi.org/10.4060/cd6216en>.
17. Neyter, R., Tomson, A. and Nivievskyi, O. (2024), Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review, Kyiv School of Economics ; World Bank, Kyiv, Ukraine, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074642129/pdf/P180198-405a6aea-dcd5-4926-9724-151419507961.pdf> (access date May 28, 2026).
18. European Commission (2025), EU imports of organic agri-food products: key developments in 2024. Analytical Brief No. 7, European Commission, Brussels, Belgium, 19 p., available at:

https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2025-05/analytical-brief-7-eu-organic-imports-brief_en.pdf (access date May 28, 2026).

19. European Commission (2026), EU imports of organic agri-food products: key developments in 2025. Analytical Brief No. 16, European Commission, Brussels, Belgium, available at: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/dab6ffa1-b03c-47b7-96ee-a6fcd2a16a50_en?filename=agri-analytical-brief-16-organic-imports-in-2025_en.pdf (access date May 28, 2026).

20. European Commission (2026), EU imports of organic agri-food products: data tables, 2018–2025, European Commission, Brussels, Belgium, available at: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/c0f05cbd-e63f-4382-8b59-38d04aa88afb_en?filename=agri-analytical-brief-16-organic-imports-data-tables_en.xlsx (accessed May 29, 2026).

21. OrganicInfo.ua (2025), "Areas under organic production 2016–2024", available at: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-land-2016-2024/> (access date May 29, 2026).

22. OrganicInfo.ua (2025), "Number of organic operators 2016–2024", available at: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-operators-2016-2024/> (access date May 29, 2026).

Надвиничний О.А.

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Мета. Поглиблення теоретико-методичних засад і розроблення прикладних положень щодо розвитку органічного виробництва в Україні в умовах інтеграції до європейського економічного простору та тривалого воєнного впливу.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять положення інституційної економіки, концепції сталого розвитку, теорії ланцюгів доданої вартості та ризик-орієнтованого управління. У процесі дослідження використано абстрактно-логічний метод для уточнення змісту органічного виробництва; нормативно-порівняльний аналіз – для зіставлення українського та європейського регулювання; методи динамічного, структурного й коефіцієнтного аналізу – для оцінювання площ, кількості операторів і товарної концентрації експорту; системний аналіз – для розкриття взаємозв'язку воєнних ризиків.

Результати дослідження. Обґрунтовано теоретико-методичні та прикладні засади розвитку органічного виробництва України в умовах європейської економічної інтеграції та воєнних викликів. Систематизовано нормативно-правові вимоги Європейського Союзу до органічного виробництва, сертифікації, контролю, маркування та простежуваності продукції відповідно до Регламенту (ЄС) 2018/848. Проведено аналіз динаміки площ органічних земель, кількості операторів, обсягів експорту органічної продукції до ЄС, її ринкової частки та товарної структури. Визначено основні фактори, які стримують розвиток галузі, зокрема мінне забруднення земель, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, дефіцит трудових ресурсів, енергетичні обмеження й ускладнення процедур сертифікації. Обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності органічного сектору, серед яких розвиток глибокої переробки, цифрових систем простежуваності, диференційованої державної підтримки, енергетичної автономності виробництва та механізмів страхування воєнних ризиків.

Наукова новизна результатів дослідження. Набули подальшого розвитку науково-практичні положення щодо формування стратегічних напрямів розвитку органічного виробництва з урахуванням викликів воєнного періоду та євроінтеграційних процесів.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, виробниками органічної продукції, галузевими асоціаціями та інституціями підтримки аграрного сектору під час формування політики розвитку органічного виробництва, удосконалення механізмів державної підтримки, адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу та розроблення програм післявоєнного відновлення аграрного сектору.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, аграрний сектор, сталий розвиток, європейська інтеграція, сертифікація, простежуваність, експорт, додана вартість, воєнні ризики, структурний аналіз.

Nadvynychnyi O.A.

CURRENT PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN ECONOMIC AREA

Purpose. The aim of this article is to deepen the theoretical and methodological foundations and to develop practical guidelines for the development of organic production in Ukraine in the context of integration into the European Economic Area and the ongoing impact of the war.

Methodology of research. The theoretical framework of this study is based on the principles of institutional economics, the concepts of sustainable development, the theory of value-added chains, and risk-oriented management. The study employs the abstract and logical method to clarify the concept of

organic production; a normative and comparative analysis to compare Ukrainian and European regulations; methods of dynamic, structural, and ratio analysis to assess the area under cultivation, the number of operators, and the commodity concentration of exports; system analysis to reveal the interrelationships among military risks.

Findings. This study substantiates the theoretical, methodological, and practical foundations for the development of organic production in Ukraine in the context of European economic integration and military challenges. It systematizes the European Union's regulatory and legal requirements for organic production, certification, control, labelling, and product traceability in accordance with Regulation (EU) 2018/848. An analysis was conducted of trends in the area of organic farmland, the number of operators and the volume of organic product exports to the EU, its market share, and product mix.

The main factors hindering the sector's development have been identified, including land contamination by mines, the destruction of production and logistics infrastructure, labour shortages, energy constraints, and cumbersome certification procedures. Priority areas for enhancing the competitiveness of the organic sector are substantiated, including the development of value-added processing, digital traceability systems, differentiated government support, energy self-sufficiency in production, and mechanisms for insuring against war risks.

Originality. Scientific and practical principles for formulating strategic directions for the development of organic production, taking into account the challenges of the wartime period and European integration processes, have been further developed.

Practical value. The practical value of the obtained findings lies in their potential use by government agencies, local governments, organic producers, industry associations, and institutions supporting the agricultural sector in formulating policies for the development of organic production, improving state support mechanisms, adapting national legislation to European Union requirements, and developing programs for the post-war recovery of the agricultural sector.

Key words: organic production, organic products, agricultural sector, sustainable development, European integration, certification, traceability, exports, added value, war risks, structural analysis.

Дата надходження рукопису: 16.07.2026

Дата прийняття рукопису до друку: 18.08.2026

Дата публікації: 28.08.2026